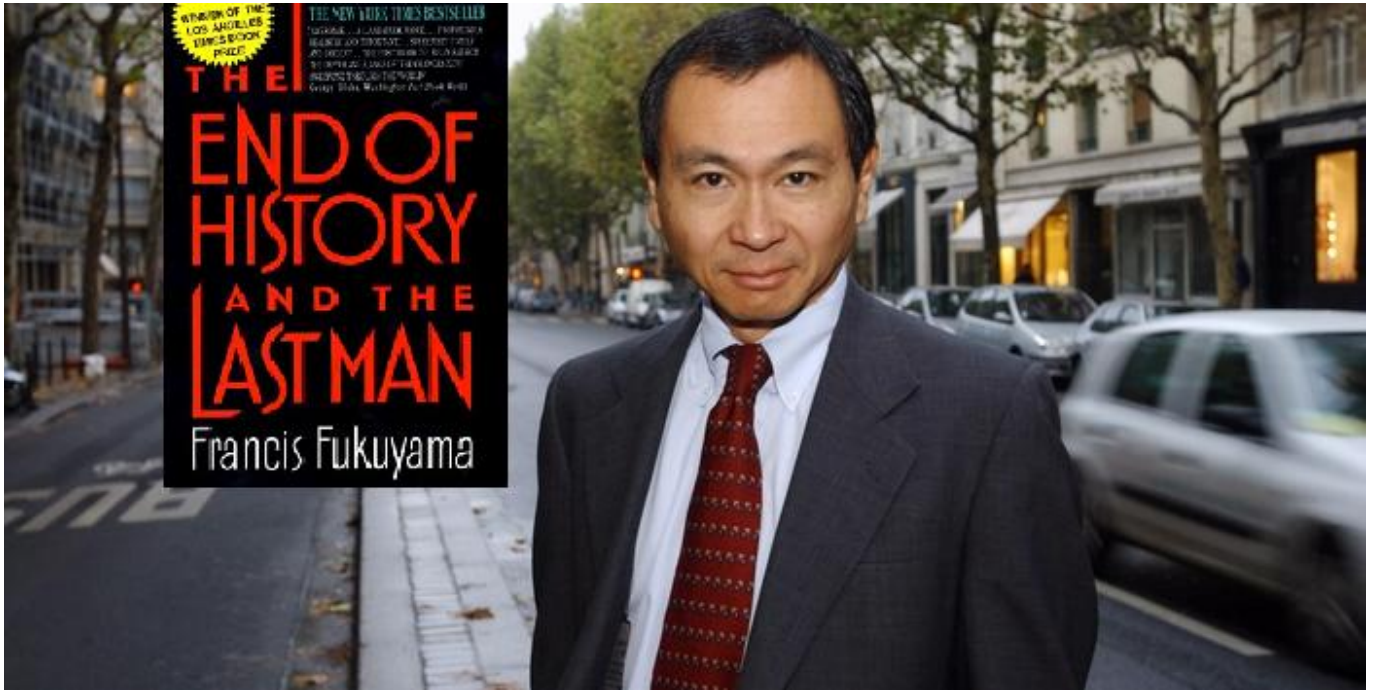
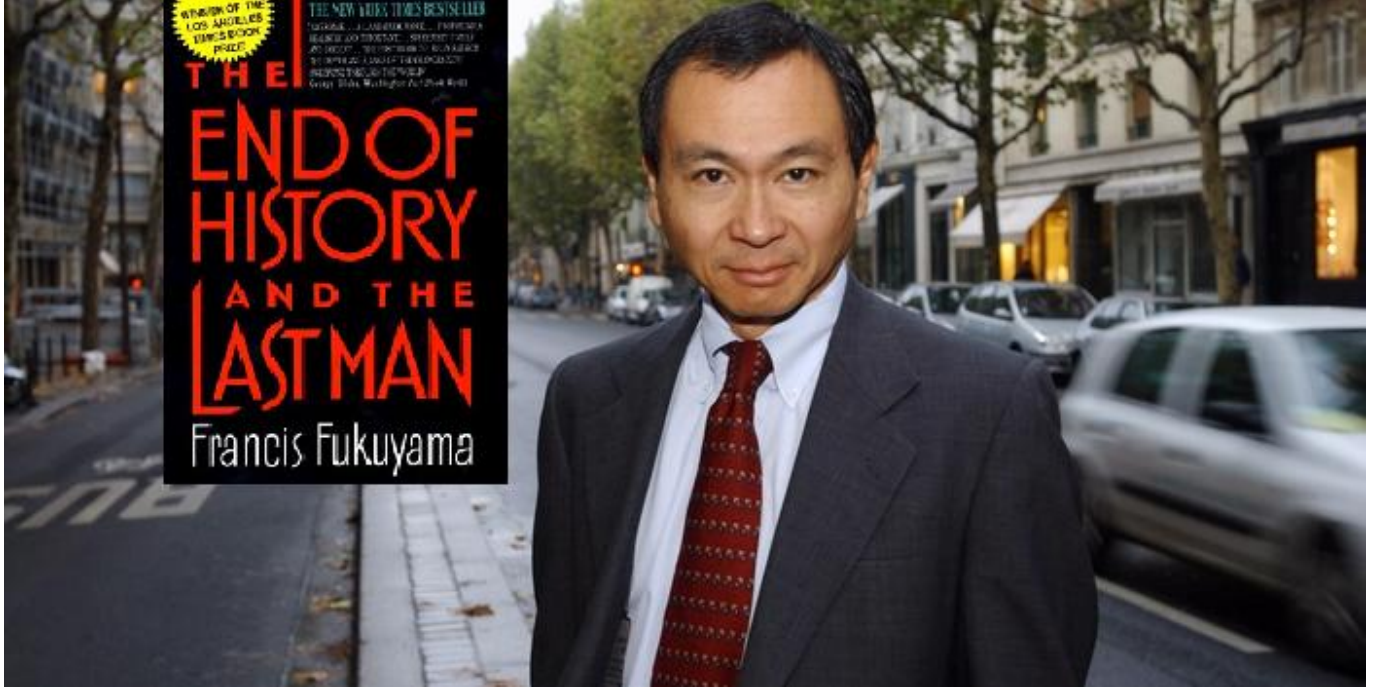

Francis Fukuyama ve "Tarihin Sonu"

İçeriği Yazar: [Ozan ÖRMECİ](#) [1] Zaman: Cum, 26/11/2010 - 20:00

Yazar: Ozan ÖMERCI

Yoshihiro Francis Fukuyama (1952-) Japon asıllı Amerikalı bir sosyal bilimci olup, Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı'nda Politika Planlama Dairesi'nde Ortadoğu Uzmanı ve Genel Direktör Yardımcısı olarak çalışmıştır. Aslına bakılırsa Fukuyama ve benzeri Yeni Muhafazakâr (neo-Conservative) düşünürlerin ortak ve temel özelliklerinden biri de; salt üniversitede görev yapmamaları, çeşitli devlet kuruluşlarında veya devlete

Sosyal Medya: [Facebook](#) | [Twitter](#)

yakın güçlü think-tank (düşünce) kuruluşlarında görev üstlenmeleri ve farklı alanlarda ürünler vermeleridir. Fukuyama 1990 sonrasında bir diğer "star" siyaset bilimcilerinden biri olan **Samuel Huntington**'la birlikte bir süre **The Journal of Democracy** dergisinin editörlüğünü de yapmıştır. Fukuyama, 2005 yılının Temmuz ayı itibarıyla **Johns Hopkins Üniversitesi**'nde uluslararası iktisat politikası öğretim üyesi olarak görev yapmakta ve The American Interest dergisinin yayın kurulu başkanlığını yürütmektedir.

Fukuyama'nın şöhreti büyük ölçüde Soğuk Savaş sonrası kaleme aldığı **"Tarih'in Sonu (The End of History)"** adlı çalışmasından kaynaklanmaktadır. Aslında Karl Marks'ın komünist toplumu ve komünizm teorisi de farklı bir tarihin sonu teorisidir. Aynı Marks gibi ünlü Alman düşünürü Hegel'den fazlasıyla etkilenen Fukuyama, benzer şekilde tarihin sonunu teorileştirmiş ancak Marks'tan çok farklı bir son öngörmüştür. Fukuyama'ya göre insan doğasına en uygun yaşam biçimi ve toplumsal düzen liberalizmin hüküm sürdüğü düzendir ve tarih boyunca bu düşünceyi ve buna bağlı kurulmuş ya da kurulabilecek düzeni ortadan kaldırmayı amaçlayan güçler ile liberal düzeni daha da geliştirmeyi amaçlayan güçler arasında çatışmalar olmuştur. Tarih böyle ilerlemiştir. **Fukuyama'ya göre monarşik yapılar, imparatorluklar, dini merkezler hep liberal düşünceyi ve onu savunanları alt etmeyi amaçlamış, ancak zaman içinde liberalizm hep üstün gelmiştir. Komünist ve faşist rejimler de geçmişte ortaya çıkmış liberalizmin diğer antitezleridir.** Ancak Fukuyama'ya göre Soğuk Savaş'ın bitmesi ve Batı bloğunun galip gelmesi, buna ek olarak Çin ve Rusya gibi ülkelerin Batılı sistemlere yönelmeleri liberalizmin nihai zaferinin gerçekleştiğini ve artık tek bir yol olduğunu gösteriyordu. Fukuyama'nın düşüncesine göre Batılı değerlerin yayılması bir süre alacak ve Üçüncü Dünya ülkelerinin istikrarlı hale gelmeleri uzun sürecek ama nihayetinde mutlaka tüm dünya liberal demokrasiye ulaşacaktır. Fukuyama dinsel fanatizm, sol eğilimler ve etnik milliyetçiliği liberal demokrasinin düşmanları olarak göstermektedir.

Ancak Fukuyama'nın bu denli net bir şekilde ortaya koyduğu tezine karşın Soğuk Savaş sonrası dünyada yaşanan gelişmeler; liberal demokratik Batılı değerlerin dünyaya yayıldıkça istikrar ve barışın yaygınlaşmadığını göstermekteydi. Bu nedenle Fukuyama, *"küreselleşme süreci üzerine geliştirdiği Tarihin Sonu tezini sorunlu bir konuma getiren temel neden neydi?"* sorusunu kendisine sorduğu zaman, bulduğu yanıt, ne kendi tezinin taşıdığı sorunlar, ne Batı emperyalizminin ve kapitalizminin yol açtığı sorunlar, ne de neoliberal küreselleşme sürecinin içerdiği sorunlu yapıdır. Aksine Fukuyama'ya göre Tarihin Sonu tezini yaşama geçiremeyen, küreselleşme sürecine adapte olamayan zayıf devletlerdir. Fukuyama son eseri olan **Devlet İnşası**'nda işte bu konuyu işlemeye çalışmıştır. **Fukuyama'ya göre zayıf devletlerde, ya dıştan müdahale, ya da içten gelen muhalefet yoluyla rejim değişikliği sistemsal bir gereklilik**

niteliğindedir. Devlet inşası; **(a)** rejim değişikliği, **(b)** yeni rejimin inşası ve **(c)** inşa edilen rejimin güçlendirilmesi süreçlerini içerir ve bu süreç içinde istenen otoriter, ekonomik büyümeyi ve demokratikleşmeyi gerçekleştirecek ölçüde etkin, güçlü ve verimli kamu yönetimine sahip olan devlettir. Devlet inşası, bugünün dünyasında, otoriter ama zayıf devletlerin demokratik ve ekonomik olarak etkin devletlere dönüştürülmesini simgeliyordu. Bu sayede Fukuyama, teorisini revize ediyor ve Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan koşullara göre yeniden güçlü bir temele oturtmaya çalışıyordu. Bu anlamda da klasik liberalizmin görünmez eli ve küçük devleti etkin devletle yer değiştiriyordu.

Tarihin Sonu teziyle dünya çapında haklı bir şöhret kazanan Francis Fukuyama'ya getirilen en önemli eleştirilerden biri **kültürel** temellidir ve basit olarak ifade etmek gerekirse bu çalışmasının liberalizm adı altında Batı kültürünü ve değerlerini tüm dünyaya yerleştirmeye çalışıyor olduğu şeklindedir. Daha çok Batı dışı toplumlardaki milliyetçi-muhafazakâr gruplar ve de özellikle İslami düşünürler tarafından dile getirilen bu görüşe göre toplumların kendi kültürel, dini değerlerine göre farklı rejimleri olabilir ve Batılı liberal demokrasi nihai bir çözüm değildir. Fukuyama'nın teorisine getirilen bir diğer çok önemli eleştiri ise **ekonomi** temellidir. Özellikle sol, sosyalist kesimlerce dile getirilen bu görüşe göre liberalizmin yarattığı eşitsizlik ortamında sınıfsal ve grupsal çatışmalar barışçıl ve demokratik bir sistemin kurulabilmesini engellemektedir. Geçmişte sömürgecilik yapmış ve ileri kapitalistleşmiş Batı ülkelerinde bu husus henüz çok büyük sorun teşkil etmemesine karşın, Batı dışı toplumlarda sorunlar şimdiden liberalizmin neden yürümeyeceğini göstermektedir.

iletisim@politikadergisi.com [2]

KAYNAKLAR

- Fukuyama, Francis (1999), Tarihin Sonu ve Son İnsan, çev.: Z. Dicleli, İstanbul: Gün Yayınları
- Fukuyama, Francis (2005), Devlet İnşası, İstanbul: Remzi Kitabevi
- Ceylan, Şule Şahin (2006), Francis Fukuyama ve Tarihin Sonu Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, yıl: 5 sayı: 10 Güz 2006
- Uluslararası İlişkiler "Giriş, Kavram ve Teoriler" (editör: Prof. Dr. Haydar Çakmak), 2007, Ankara: Platin Basın Yayın Dağıtım

Yorumlar

Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" Tezi Nesnel Değildir!

İçeriği Yazan: Mehmet ÇAĞIRICI Zaman: Paz, 15/06/2014 - 13:11

Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" tezinin en tutarsız ve en çürük noktası, ne kültürel ne de ekonomiktir. Fukuyama "Tarihin Sonu" tezinin en tutarsız ve en çürük noktası, onun dayandığı dünya görüşüdür.

Çünkü Fukuyama "Tarihin Sonu" tezini, Avrupa'da Hitler faşizminin ve SSCB ve Doğu Avrupa'daki komünizmin çökmesi gibi iki önemli tarihsel olaya dayandırmaktadır. Yani ona göre tarih; insanlığın çeşitli rejim ve sistemleri rastgele denediği, başaramayınca, elde olan, uzun yıllar denenmiş olan ve de insanın doğasına en uygun olan "liberalizmin" insanlığın eriştiği en son ve bir rejim veya sistem olduğu sonucuna varıyor.

Fukuyama'nın bu tarih anlayışı veya felsefesi, toplumsal gelişimde insanlığın istediği toplumsal düzeni, "deneme-yanılma" yöntemiyle istediği şekilde keyfi olarak düzenleyebileceği, dolayısı ile artık daha fazla denemeye ihtiyaç kalmadığını, çünkü sonunda liberalizm bu denemeler içinde en başarılı bir rejim olarak kendisini kanıtladığını ifade eden, nesnelliği inkâr eden "idealist" bir görüştür.

Tarihi yapan özne olarak insan açısından, elbette her teorinin kanıtı pratiktir. Fakat her pratiğin de aslında kast edilen doğru bir teorinin uygulaması olduğu söylenemez! Teori ile pratik arasında çelişki her zaman vardır; çünkü tarih yazan özne insan yanılan, hata yapan bir varlıktır.

Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" ile ilgili dünya görüşü, nesnelliği temel olan Marksist dünya görüşüne tamamen ters bir görüştür; çünkü Karl Mark'a göre "*Evet, tarihi insan yapar*" ama "*istediği koşullarda değil, önünde bulduğu koşullarda yapar*" .

Bunun anlamı; özgürlük ve özgürlüğün genişletilmesi, insanoğlunun en büyük ideallerinden biridir. Fakat insan için özgürlük, sürekli değişen nesnel koşullarla sınırlıdır. Dolayısı ile özgürlük; öznellik veya keyfilik değil, nesnel koşulları sürekli dikkate alan, hatta nesnel koşullardan faydalanan bir gerçekçiliktir.

İçinde yaşadığımız dünyada da emperyalist/kapitalist sistem ve onun sınıflara ayrılmış toplumsal yapısı ve koşulları nesnel bir gerçekliktir. Dolayısı ile günümüzde tarih, emperyalist/kapitalist sistemin egemen olduğu, yani emperyalizmin egemen olduğu koşullarda yazılmaktadır.

Bilindiği gibi, bundan 22-23 yıl önce Marksist düşüncelerle ve teorilerle kurulan ve II. Dünya savaşı sonrası bir dünya sistemi haline gelen "reel" sosyalizm çöktü. Bu bir tarihi gerçek! Ancak bu olayda yanıt arayan temel soru; acaba çöküşe neden olan Marksist teori ve fikirler miydi? Yoksa Marksizm'in yanlış yorumlanması ve uygulanması mıydı?

Bence bu temel sorunun doğru yanıtı, ikinci şıktır.

Bilindiği gibi her doğa ve pozitif bilim gibi diyalektik materyalist dünya görüşü de nesnellik temelinde teori ve tezlerini geliştirir.

Bilimsel bir karakter taşıyan diyalektik materyalist dünya görüşüne dayanan Marksizm'in bir ilkesinden hareketle; reel sosyalizmin çöküşünün gerçek nedenlerinin uygulanan sistem içi hatalardan kaynaklanan **iç** çelişki ve sorunların **belirleyici** olduğunu, sosyalizmi kuşatan **dış** emperyalist baskı ve provokasyonların ise sadece bu iç çelişkileri keskinleştiren, **çöküşü hızlandıran** koşul olduğunu peşinen tespit edebiliriz.

Elbette bu konu mutlaka bilimsel olarak incelenmeli ve bu çöküşün nedenleri analiz edilmelidir. İnceleme yöntemi yine Marksizm olmalıdır. Çünkü Marksizm; toplumsal olayları, nesnel veri ve

gerçeklerinden hareket ederek inceleyen, nesnel, gerçekçi, zaman ve mekân bakımından koşulları her zaman göz önünde tutan bir bilimsel yöntemdir. Çöken sosyalizmin pratiği ile bilimsel bir mantıkla hesaplaşmadan, emperyalist ideologların bilim dışı çeşitli teori ve tezleri popülaritesini koruyacak; sosyalizm fikirleri hep defansifte kalacaktır.

Çöken sosyalizmin pratiği ile bilimsel hesaplaşma; SSCB ve Doğu Avrupa'daki sosyalizmin iflasının sadece Marksizm'in yanlış yorumlanmasından ve uygulanmasından kaynaklandığını, Marksist fikirlerin hala bilimsel tutarlılığını koruduğunu, Sovyet tipi sosyalizmin çöküşünün, Fukuyama'nın iddia ettiği gibi, "Tarihin Sonu" olmadığını da kanıtlayacaktır.

Sonuçta "Neo" liberal bir ekonomi politikayla emperyalizmin egemenliğinde kapitalizmi küresel çapta yaygınlaştırmaya(Küreselleşmeye) ideolojik alet olarak kullanılan Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" tezi de tarihin çöp sepetine atılacaktır. Böylece başta emekçiler olmak üzere bütün insanlık, emperyalist/kapitalist sistemin miadını doldurduğuna, bu sistemin kaçınılmaz ve nesnel olarak tarih sahnesini terk edeceğine, gerçek bir Marksist anlamda sosyalizmin geleceğin toplumsal düzeni olacağına çok daha rahat olarak ikna edilebilecektir.

Saygılarımla.

- [Bilim/Kuramsal](#) [3]

Kaynak URL (25/04/2024 - 09:47 tarihinde yazdırıldı):

<http://www.politikadergisi.com/makale/francis-fukuyama-ve-tarihin-sonu>

Bağlantılar:

[1] <http://www.politikadergisi.com/pd-uye/ozan-ormeci>

[2] <mailto:iletisim@politikadergisi.com>

[3] <http://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/bilimkuramsal>